

Fordybelsens effektivitet!

Velkommen

Hjertelig velkommen til DPU, Aarhus Universitet. I Aarhus Universitets segl indgår der både delfiner, et anker og et motto: Solidum petit in profundis - eller på dansk: "søger i dybet den faste grund". Man kan sige, at det understreger værdier som dybde, dygtighed og hurtighed.

Af samme grund er det for tiden lidt underligt at være universitet, også Aarhus Universitet, i Danmark, fordi man ikke sætter samme pris på universiteterne som fordybelsessted, som man gjorde tidligere.

Der er sagt på anden vis noget underligt selvmodsigende ved vores tid. I folkeskolen efterlyser man dybdelæring, mens man fra politisk side gerne vil have, at færre fordyber sig for meget og for længe på universitetet. Det er naturligvis svært at forstå – særligt på et universitet – fordi universitetet nærmest per definition er en institution, der hårdnakket insisterer på fordybelse, næsten uanset hvor kort fordybelsestid, politikerne kan finde på at give os.

Universiteterne ser ikke en modsætning mellem kravet om frihed til fordybelse og

effektive studier. Det gør politikerne derimod, og de forsøger derfor med jævne mellemrum at finde en balance mellem de to. Og det har gjort de sidste godt 60-65 år.

Jeg indleder min velkomsttale til jer på denne vis, fordi jeg gerne vil byde jer hjertelig velkommen til Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet, som et sted for fordybelse, et sted for fordybelse i pædagogik og uddannelse – men også et sted, som aktuelt prøver at imødegå tidens fordybelseskriser ved at tilrettelægge uddannelsesforløb med både bredde, dybde og fremdrift. Det er de studier, I begynder på i dag.

Dette er åbningsdagen for et nyt akademisk år, og for mange af jer er det jeres første dag som universitetsstuderende. Nogle af jer skal studere på en af vores kandidatuddannelser, andre starter på bacheloruddannelsen i Uddannelsesvidenskab og atter andre på en masteruddannelse. Cirka 1000 nye DPU-studerende i alt.

Men uanset hvilket niveau, I kommer ind med og træder op på, vil I skulle stå på tær – for vi har høje forventninger til jeres selvstændighed, jeres engagement og vilje til fordybelse.

Selvstændighed, engagement og fordybelsesvilje. Som helt ny universitetsstuderende kan det lyde både indlysende, men måske også som nogle lidt diffuse forventninger at blive mødt med. Men det er helt uomgængelige karakteregenskaber, som I vil komme til konkret at udvikle, mestre og forfine efterhånden, som I opbygger fundamentet for jeres nye fagligheder og ekspertise inden for pædagogik og uddannelse.

Jeg har derfor valgt at byde jer velkommen ved særligt at tale om forventningen om fordybelse – og ikke mindst om, hvorfor evnen til fordybelse ikke nødvendigvis står i modsætning til, men er en forudsætning for, effektivitet – også senere på arbejdsmarkedet.

Om fordybelse på DPU

”Min overfladiskhed stikker ikke så dybt”, bemærkede forfatteren, præsten og filosofen Johannes Møllehave engang, da en moddebattør fandt et af hans mange synspunkter for overfladisk.

Han tilføjede, at overfladiskhed skam har sin plads, for eksempel når man skal lære at svømme. Desuden skal man jo heller ikke være så dyb, at man holder sig på bunden hele tiden. Leg og vittigheder letter sindet,

mente Møllehave, og det kunne han tillade sig at sige, for han var en tænker med masser af akademisk og litterær fordybelse i bagagen.

Det er en bagage, som det tog Møllehave et liv at opbygge. I skal ikke bære Møllehaves bagage, men sammensætte jeres helt egen. Nogle af jer kommer med en professionsbachelor i rygsækken, andre fra gymnasiet, men når I står her i dag, er det fordi I har ambitioner om at blive faglige eksperter på jeres felt - om to, fem eller flere år.

Vores naturlige forventning er, at I har disse høje ambitioner, for når man tager en uddannelse på et universitet – på DPU, Aarhus Universitet – så er det fordi, man har ambitioner om et seriøst studieliv på fuld tid. Ikke alene for at få den nyeste og altid foreløbigt sikreste forskningsbaserede viden, men helst også for at bruge denne viden til at gøre en forskel, som højner kvaliteten af den pædagogiske praksis.

Hvad kendetegner universitetsuddannelser? Det gør forskningsbaseringen, og det gør – om man vil – dybden og specialiseringen gennem kandidatuddannelsens afsluttende svendestykke, specialet. Begge dele til forskel fra andre uddannelsesniveauer.

Det er markeringen af niveau, man skal lægge mærke til. Det er vi ikke meget for at tale om i Danmark. Vi foretrækker at tale om uddannelserne ud fra deres udmålte tidslængde, altså korte akademiuddannelser, mellemlange professionsuddannelser og lange universitetsuddannelser.

Det er underligt, når man sammenligner med for eksempel engelsktalende lande, som taler om higher education, og med tysktalende lande, som taler om höhere Bildung. Tidsdimensionen erstattes altså i disse lande af en niveau-angivelse.

Så hvorfor navngiver vi i Danmark efter hvor lang tid en videregående uddannelse tager og ikke efter dens niveau?

Man får nemt den tanke, at man i Danmark ikke rigtig har ønsket at beskrive niveauforskelle, altså uddannelsers højde og dybde. Man har undgået at fortælle, at nogle skal fordybe sig længere end andre for dermed at opnå et højere niveau og dybere indsigt. Nej tak, vi foretrækker horisontal tænkning. Måske fordi vi er børn af en kulturel lighedsforestilling, som også hænger sammen med velfærdsstaten. Det er en ideologi, der historisk set handler om, at man skal fremme social mobilitet, og at universitetsstudier ikke må forbeholdes en lille elite. Det skal være en realistisk mulighed for alle. Forskning er elitær, men

undervisning er demokratisk. Det er tankegods fra den tyske tænker Karl Wilhelm von Humboldt, som udover at grundlægge Humboldt-Universität zu Berlin i 1792 også skrev bogen ”*Ideen zu einem Versuch, die Grenzen der Wirksamkeit des Staats zu bestimmen*”, altså et forsøg på at begrænse statens indblanding. Det er en anden historie. Og så alligevel.

Overgangen fra elite- til ”masseuniversitetet” er et udtryk for en udvikling, som også DPU er et produkt af. Da DPU blev etableret for 23 år siden, var det en uddannelsesmæssig revolution i Danmark, fordi DPU gav alle professionsbachelorere adgang til kandidatuddannelser, baseret på det højeste videnskabelige niveau inden for pædagogik og uddannelse.

Det er dette fordybelsesfællesskab, jeg i dag byder jer hjertelig velkommen til. Og det gør jeg midt i en tid, hvor der tales om samfundsmæssig fordybelseskriser.

Antagelsen om en fordybelseskriser, i skoler, gymnasier og senest universiteterne, er desværre nok ikke helt forkert. For stærke kræfter trækker os i retning af en overfladisk opfattelse af, at inden for visse områder er viden ikke nyttig, hvis den stikker for dybt.

Efter min opfattelse har denne udvikling imidlertid nået et foreløbigt og kritisk kulminationspunkt med regeringens og forligspartiernes beslutning om at reformere universitetets kandidatuddannelser.

Politikerne har besluttet, at der i fremtiden både skal være fordybende kandidatstudier og overfladiske kandidatstudier. Sådan udtrykker de sig ikke helt, naturligvis. Man siger, at kandidatstudierne skal opdeles i de nuværende ”dybe” specialiserede toårige, som I skal til at læse på, i ”brede” etårige samt i erhvervskandidatuddannelser, som man tager sideløbende med sit faste arbejde – hvis ens arbejdsgiver kan og vil betale for det. I er således blandt de heldige, der får to år til at fordybe jer. Det vil jeg opfordre jer til at udnytte!

Lad mig alligevel tage jer med på en tur, som starter for mere end seks årtier siden, og give jer et kort historisk overblik over, hvad man forventede af studerende før, nu og måske også i fremtiden.

Afsked med evigheds-fordybelse

I 1959 nedsatte daværende undervisningsminister fra Det Radikale

Venstre Jørgen Jørgensen et såkaldt ”studietidsudvalg”, som bestod af rektorer, professorer og studerende samt medlemmer af oppositionspartierne. Udvalget skulle overveje, hvordan studietiderne kunne afkortes, og om det bl.a. kunne ske ved at begrænse stofmængden. Det var der forskellige holdninger til blandt politikere, professorer og studerende.

Nu var universitetet i 1950’erne væsensforskelligt fra det, vi kender i dag. Selvom Københavns Universitets fangekælder var afskaffet og desværre også de studerendes ret til at bære kårde inden for Københavns volde, havde universiteterne stadig reminiscenser af en stat i staten, som blev regeret af et konsistorium af professorer uden behov for større interesse for hverken pædagogik eller verden uden for academia. Der var hverken taxameterfinansiering eller SU, og de studerendes fremdrift var langt hen ad vejen overladt til dem selv og det pres, deres privatøkonomi eller eventuelt velbjergede forældre lagde på dem for at gå til eksaminerne, færdiggøre studierne, komme ud på arbejdsmarkedet og indtage deres plads i samfundseliten.

Men tiderne var under forandring, velfærdsstaten i vækst og antallet af studerende på universiteterne – som

dengang kun talte Københavns Universitet, Aarhus Universitet og Handelshøjskolen i København – ligesådan. Det afspejlede sig i undervisningsminister Jørgen Jørgensens begrundelser for at nedsætte sit studietidsudvalg:

1. Det første studieår måtte tilrettelægges mere praktisk og skoleagtigt, så de studerende hurtigere kunne komme i gang med studierne. Det skulle ikke længere være sådan, at de første år var »spildt« på akademisk flakken omkring.
2. Der måtte gives bedre økonomisk støtte til de studerende. Alt for mange blev forsinket i deres studier, fordi de var nødt til at have erhvervsarbejde, mens de læste.
3. Studierne skulle »spaltes op«. Uden at tage direkte stilling til et forslag om indførelse af vore dages modulopbyggede uddannelser var der ønske om i højere grad at tilrettelægge studieforløbene for de studerende, så det ikke længere var op til dem selv at skabe faglig sammenhæng og progression.

4. Og så skulle pensum fornyes og skæres til, så stofmængden ikke længere gik mod uendelig.

Og ministeren stod ikke alene med disse synspunkter. For eksempel mente formanden for studenterrådet ved Københavns Universitet, at studietiden kunne forkortes med 2 år, uden at det gik ud over uddannelsernes kvalitet. Det krævede blot reduktion af erhvervsarbejde, bedre tilrettelagte studier, og at de studerende koncentrerede sig om bøgerne og ikke giftede sig i studietiden.

Når jeg nævner disse begrundelser for at nedsætte studietidsudvalget i 1959, så er det fordi de pegede på ønsket om et højere studietempo og en mere af- og udmålt tid til at fordybe sig – og samtidig svækkede de kravet om selvstændighed. Det skulle med andre ord være målrettet og hurtigere, der skulle være på forhånd strukturerede forløb, og fordybelsen i store, potentielt uendelige, stofmængder skulle begrænses.

Universitetsstudierne varede dengang otte år i gennemsnit.

Der er sket meget siden med skabelse af studienævn, studievejledning, SU, fjernelse af fjumreår, udbuds- og fremdriftsreform og så videre. Nogle vil sige, at der er sket *for*

meget og hævde, at det har sat universitets klassiske fordybelse under pres.

Reformkommissionens afsked med fordybelse til alle

I hvert fald er det korrekt, at universiteterne i det seneste årti ikke helt har delt interesser med diverse regeringsnedsatte udvalg og kommissioner.

For eksempel Udvalget for Kvalitet og Relevans i de Videregående Uddannelser, der blev nedsat i 2013, og som skulle formulere anbefalinger om, hvordan studerende gennemførte på normeret tid. Og for eksempel den aktuelle Reformkommission, som for nylig anbefalede den kandidatreform, der vil forkorte den normerede studietid for en række kandidatuddannelser fra to år til et og et kvart år.

I fornemmer selvfølgelig, at den udvikling, som tog sin begyndelse i 1950'erne nu kulminerer. Og sammen med den er et nyt syn på studier og fordybelse undervejs. Det hedder for eksempel videre i Reformkommissionens delrapport Nye Reformveje I, at:

”Der er i sagens natur en positiv sammenhæng mellem de studerendes studieaktivitet og deres læringsudbytte.

Derfor skal et øget fokus på tilrettelæggelsen af universitetsuddannelserne være med til at sikre, at fuldtidsstuderende rent faktisk studerer på fuld tid.”

Og om inddelingen af kandidatuddannelser i de eksisterende toårige, nye et og et kvartårige samt erhvervskandidatuddannelser:

” En konsekvens af uddannelsesrevolutionen er, at de mange ikke har samme behov for den dybe akademiske fagspecialisering som de få. Hvis en meget stor del af befolkningen skal specialisere sig dybt, modsiger det selve ordets betydning. Nogen skal, de fleste skal ikke. Det betyder, at universiteterne i dag i langt højere grad end tidligere skal håndtere hensynet både til de studerende, der går forskervejen, og hensynet til dem, der skal ud på flere områder af arbejdsmarkedet og varetage mere brede jobfunktioner”.

Sådan lyder Reformkommissionen afsked med fordybelsesuniversitetet som et tilbud til de fleste. Betyder det så, at kommissionen ikke går ind for fordybelse? Svaret er, at det gør den nu nok, der er bare ikke grund til at fordybe sig for meget og for længe – i hvert fald ikke inden for

samfundsvidenskab og humaniora. Denne del af universiteternes fordybelse – vores del og jeres del - skal være for de få.

Det går stik imod universiteternes selvforståelse. For eksempel udtalte rektor for Aarhus Universitet, Brian Bech Nielsen i 2015, at i stedet for at gøre specialeperioden kortere ville Aarhus Universitet gerne give flere studerende et helt år til at arbejde intensivt med specialet – dette universitetets faglige svendestykke. Dette vil give meget bedre mulighed for at fordybe sig i stoffet men også mere tid til at involvere eksterne samarbejdspartnere i projektet. Akademisk dybde og høj relevans på én gang.

Fordybelsesforventninger anno 2023

Der ligger altså en lang universitetshistorie bag måden, jeres studieforløb er tilrettelagt her på DPU; Bag måden, vi byder jer velkommen, hvor store stofmængder I skal igennem, hvilket studietempo det kræver af jer, og så videre.

Men lad mig slutte min velkomsttale til jer med et lille ”frygt ej” at blive overfladisk på DPU. Vi både tilbyder og afkræver jer stadig den fordybelse, der er nødvendig for at opnå det høje akademiske niveau.

Vi forudsætter derfor, at I bruger en del mere tid på at læse end de fleste af jer har gjort før. Og også at I læser længere og mere komplicerede tekster. I kommer i en skarp læsetræning, som sætter jeres læseforståelse op, men jeres læsetempo ned.

I bliver også bedre til at skrive og til at redigere det, I skriver – for evnen til selvkritik er en forudsætning for at kunne forbedre sit niveau. Formålet er, at I bliver mere præcise i jeres pædagogiske tanker, ord og handlinger end nogensinde før. En præcision, som også kan kaldes dømmekraft.

For mange af jer vil det tage tid, måneder før I befinder jer helt godt i denne accelererende læsning og skrivning, som I møder her DPU. Det er svært at starte på et nyt studium, men det er helt normalt, og jeg lover, at det er besværet værd!

For uanset de omskiftelige politiske rammer bliver studiet af pædagogik og uddannelse aldrig som at dykke i et soppebassin. For man opnår ikke forskningsbaseret viden ved at skimme overflader.

Jeres toårige kandidatuddannelse i pædagogik og uddannelse ved Aarhus Universitet er vores og jeres mulighed for

sammen at arbejde i dybden med komplekse problemstillinger, for at udvikle evnen til at tænke og arbejde selvstændigt og opbygge en ny faglighed og erhvervskompetence.

Selvfølgelig vil vi stå klar med de vægtlodder og redningskranse, der skal til for at hjælpe jer med at mestre opgaverne og gøre jer i stand til – som et ekko af Johannes Møllehave – med tyngde at afvise, at jeres overfladiskhed skulle stikke særlig dybt.

Velkommen til!